



**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
КАФЕДРА ДИТЯЧИХ ХВОРОБ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ
(НЕМЕДИЧНІ ПРОБЛЕМИ В МЕДИЦИНІ)»**

18-19 ЛЮТОГО 2021 РОКУ



М. ЗАПОРІЖЖЯ

УДК 614.253:17.021.3](063)

З-41

Редколегія:

Боярська Л. М. – завідувач кафедри дитячих хвороб ЗДМУ, кандидат медичних наук, професор;

Утюж І. Г. – завідувач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ, доктор філософських наук, професор;

Котлова Ю. В. – кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб ЗДМУ;

Сенетий Д. П. – доктор філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ;

Мегрелішвілі М. О. – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ;

Касаткіна К. А. – викладач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ.

Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)» (18-19 лютого 2021 року). – Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. – 180 с.

Автори матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наданої у доповідях інформації й точність наведених цитат. Точка зору автора не завжди може співпадати з позицією редколегії.

4. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24653
5. Загальна декларація прав людини (ст. 26) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Закон України «Про освіту» (ст. 3) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Конституція України (ст. 53) [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Маслоу Абрагам. *Мотивація і особистість* [на рос. мові]. Санкт-Петербург: Євразія, 1999. 479 с.
9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ст. 13) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042#Text
10. Пометун О. Суспільствознавство / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 888-891.
11. Шинкарук В., Йолон П. та ін. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 670-674.
12. Що визначає наш інтелект [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2016/10/161010_vert_fut_our_iqs_have_never_been_higher_vp

РЕАЛІЗАЦІЯ МОВНОГО ЗАКОНУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я І ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

*Вещикова О. С., к. філол. н.,
старший викладач кафедри культурології та українознавства,
Запорізький державний медичний університет*

16 липня 2019 року набув чинності Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII [1] (далі Закон). Для кількох норм набуття чинності було відтерміновано на декілька місяців до 16.01.2021, щоб надати громадянам можливість підготуватися до нових правил спілкування. Проте, як виявилось, цього часу було недостатньо, аби розібратися у положеннях статей, і для деяких категорій громадян вони виявилися повною несподіванкою навіть на сьогодні, породжуючи низку психологічних та етичних проблем. Медичним і науково-педагогічним працівникам варто ознайомитися із текстом Закону безпосередньо, аби чітко відрізнити міфи від реальності.

Закон, як і можна було очікувати, зустрів спротив серед певних кіл населення, ще на стадії проєкту ставши об'єктом політичних спекуляцій. Слід зазначити, що дискурс навколо цього нормативно-правового акта постійно стикається з інсинуаціями на кшталт створення міфічних “мовних патрулів”, які нібито стежитимуть за використанням виключно державної мови в усіх сферах комунікації, у тому числі й у позаробочий час, побутового спілкування, а порушників піддаватимуть адміністративному й кримінальному покаранню. Відповідно, повсякчас спостерігаємо і критику нібито “насильницького примушування” людей вивчати й розмовляти українською мовою. Проте Закон поширюється виключно на сферу офіційно-ділового спілкування, а не

приватної комунікації чи релігійних обрядів. Крім того, ще на стадії підготовки проєкт закону №5670-д зазнав низки змін, зокрема перед голосуванням у першому читанні було вилучено норму про інститут мовних інспекторів, які мали б контролювати дотримання мовного законодавства.

Так само Закон жодним чином не порушує права національних меншин, адже регулює виключно захист української мови як державної. А на захист прав нацменшин мають бути спрямовані інші нормативно-правові акти.

Отже, суб'єктами мовного закону є органи державної влади та місцевого самоврядування; державні і комунальні підприємства, установи та організації; юридичні особи приватної форми власності та фізичні особи (у публічних сферах суспільного життя). Закон утверджує українську мову як мову міжетнічного спілкування і містить норми, які безпосередньо стосуються сфери охорони здоров'я і медичної освіти.

Стаття 9 Закону зазначає, що володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків зобов'язані педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, медичні працівники державних і комунальних закладів охорони здоров'я. Для того, щоб підтвердити рівень володіння державною мовою такими особами, достатньо надати документ про повну загальну середню освіту, у якому засвідчено атестацію з української мови (стаття 10). Підтверджувати свій рівень мають кандидати, які обиратимуться на посади з 16.07.2021 року.

Стаття 21 регламентує мову освіти: мовою освітнього процесу у закладах освіти, незалежно від форми власності, є державна мова. Повною мірою це стосується і закладів освіти, підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я України: "Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови" [1]. Навіть якщо в регіоні, де медичний чи освітній заклад здійснює надання своїх послуг, населення переважно спілкується іншою мовою, працівники цих закладів зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків.

Стаття 33 Закону прямо визначає функціонування державної мови у сфері охорони здоров'я: медичні працівники під час виконання посадових обов'язків (надання медичної допомоги й медичних послуг) повинні спілкуватися українською мовою (незалежно від форми власності закладу – державної, комунальної чи приватної, адже всі вони знаходяться і здійснюють діяльність на території держави Україна та надають допомогу в першу чергу українським громадянам). Усі документи, що стосуються здоров'я пацієнтів (медична карта, історія хвороби, результати обстежень, протоколи операцій, довідки тощо), укладаються державною мовою. Мовою справочинства і документообігу в закладах охорони здоров'я є державна мова. Відповідно, медичний працівник зобов'язаний звертатися до пацієнта (клієнта) українською мовою, і лише на прохання самого пацієнта може здійснювати допомогу (обслуговування) іншою мовою, прийнятною для сторін (за умови, якщо лікар (медсестра) знає цю іншу мову). Слід зазначити, що "за замовчуванням" працівник сфери охорони здоров'я повинен володіти лише однією – державною мовою.

Українською мовою повинна транслюватися вся публічна інформація: вивіски, оголошення, покажчики, інформаційні стенди, написи на штампах і печатках, рекламна продукція, користувацький інтерфейс мобільних застосунків, а з 16.07.2022 – також електронні сторінки закладу в мережі Internet. Веб-сторінка, за потреби, може дублюватися й іншою мовою (мовами).

Отже, обов'язком кожного громадянина є послуговуватися українською мовою в таких ситуаціях: обслуговування споживачів, зокрема й пацієнтів; оформлення локальної документації закладу; оформлення медичної документації; наповнення сайтів чи створення рекламних матеріалів, інформування про товари, роботи й послуги; оформлення покажчиків, вказівників, печаток, вивісок тощо.

Реалізація Закону на практиці, на жаль, стикається з низкою морально-етичних проблем. Так, значна кількість українських лікарів свого часу здобувала медичну освіту переважно російською мовою, тож вони наразі занепокоєні тим, що недостатньо добре володіють мовою фаху. Через це іноді відмовляються переходити з пацієнтами на українську, соромлячись припускати помилок. В умовах вітчизняних реалій «нездорова» двомовність призводить до незнання ні української, ні російської мови» [2, с. 80]. Але єдиний вихід в опануванні будь-якою мовою, в тому числі медичною термінологією – це постійна мовна практика, вдосконалення мовних навичок.

Саме тому в Запорізькому державному медичному університеті приділяється особлива увага мовній підготовці майбутнього лікаря. Вона здійснюється з усвідомленням, що лікар не тільки має володіти мовою фаху в першу чергу на термінологічному рівні, а і є представником професії «людина – людина», що передбачає постійну комунікацію з пацієнтами. Відповідно, велику частку у фаховій підготовці медичного працівника займає комунікативний аспект. Кафедра культурології та українознавства крім нормативної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» пропонує студентам вибірково онлайн-курси «Тренінг спілкування», «Теорія і практика професійної мовної комунікації», «Культура мовлення», «Культура наукової мови», «Психологія спілкування», які мають прикладний характер і метою яких є набуття майбутніми медичними працівниками здатності фахового розуміння мови професійного спілкування, оволодіння сучасними знаннями та навичками міжособистісної взаємодії. Названі онлайн-курси покликані допомогти студентам застосовувати на практиці методи спілкування, вербальні та невербальні прийоми комунікації для досягнення мети взаємодії; аналізувати аспекти поведінки співрозмовників на основі отриманих теоретичних знань; використовувати у процесі комунікації найбільш раціональні та ефективні мовні засоби. Крім того, під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студенти мають можливість отримати знання з документознавства, набути навички з укладання деяких документів, адже «вміння належно оформлювати документи, розуміння їх функціонування, призначення багато в чому визначає якість життя» [2, с. 80] і, безперечно, допоможе при здійсненні медичного документообігу в подальшій професійній діяльності.

Зрозуміло, жоден навчальний курс не здатний допомогти опанувати мову фаху, якщо сам навчанець не є вмотивованим. Рушієм до використання

державної мови під час виконання службових обов'язків не повинна бути перспектива покарання за невиконання норм мовного закону. Саме внутрішня мотивація медичного працівника бути особистістю, озброєною знаннями, яка не сприймає державну мовну політику як засіб маніпулювання громадською думкою, сприятиме формуванню висококваліфікованого успішного фахівця.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 р. No 2704-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. No 21. Ст. 81.

2. Сидоренко О.В. Іспит як форма контролю комунікативних компетентностей: із досвіду роботи кафедри культурології та українознавства Запорізького державного медичного університету // Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)» (20-21 лютого 2020 року). Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. С. 78-82.

УДК 17:316.28(045)

«ФІЛОСОФІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» В МЕДИЧНОМУ ВНЗ: ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ВИБІРКОВОГО КУРСУ

*Вячеславова О.А., кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О.О.Богомольця (Київ)*

Анотація. Пропонується огляд впровадження навчальної дисципліни, що розглядає комунікативну компетентність лікаря в загальному контексті комунікативних знань та практик. Наголошено деякі проблеми, які дозволяють висувати перед студентами теоретичний матеріал даного курсу.

Ключові слова: пацієнтоцентризм, довіра, емоційний інтелект, «м'які навички», репутація, імідж, семіотичний підхід, невербальна комунікація, конгруентність, комплаєнтність.

"PHILOSOPHY OF PROFESSIONAL COMMUNICATION" IN MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: SOME COMMENTS ON THE TEACHING OF THE SELECTIVE COURSE

Abstract. An overview of the implementation of the discipline, which considers the communicative competence of the doctor in the general context of communicative knowledge and practices, is offered. Some problems that allow to present to students the theoretical material of this course are highlighted.

Key words: patient-centeredness, trust, emotional intelligence, "soft skills", reputation, image, semiotic approach, non-verbal communication, congruence, compliance.

Навчальна програма дисципліни «Філософія професійної комунікації» була розроблена викладачами кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О.Богомольця з метою реалізації вимог компетентнісного підходу до підготовки фахівців системи охорони здоров'я. Впровадження її здійснюється вперше впродовж поточного 2020/2021 навчального року. Навчальна програма дисципліни